

Peter Goes

Các
dòng sông

Lược sử trực quan
từ sông ra biển

Nguyễn Duy Anh *dịch*

SÔNG NGÒI

MỤC LỤC

Năm đại dương 2

CHÂU ÂU 4-5

Sông Thames 7

Sông Elbe 9

Sông Volga & Dnepr 12

Các nước Bắc Âu 13

Sông Rhein 15

Sông Danube 17

Sông Scheldt & Maas 19

Sông Seine & Loire 20

Sông Po & Tiber 22

Sông Tagus 25

BẮC MỸ 26-27

Sông Yukon 28

Sông Hudson 31

Sông Missouri & Mississippi 32

Sông Colorado 35

NAM MỸ 36-37

Sông Amazon 39

Sông Paraná & Uruguay 41

CHÂU Á 42-43

Sông Tigris & Euphrates 44

Sông Lena 46

Sông Ấn 49

Sông Hằng 51

Sông Hoàng Hà & Dương Tử 53

Sông Mekong 55

CHÂU PHI 57

Sông Nile 59

Sông Niger 60

Sông Congo 62

CHÂU ĐẠI DƯƠNG 64-65

Sông Fly 67

Sông Murray & Darling 69

Sông Waikato 71

CHÂU NAM CỰC 72-73

Có thể bạn nghĩ rằng con người đã khám phá mọi nơi trên Trái Đất, nhưng thực tế, rất nhiều vùng đất rộng lớn vẫn chưa từng được đặt chân. Ngoài ra, trong lòng đại dương sâu thẳm cũng có hàng trăm nghìn loài sinh vật mà chúng ta chưa từng chạm trán.

Dòng Vịnh là một dòng hải lưu mạnh và ấm chảy từ Vịnh Mexico đến Bắc Băng Dương.

Biển khơi vận động không ngừng nhờ hàng ngàn dòng chảy ngầm. Những dòng chảy này cùng nhau tạo ra năm vòng luân chuyển lớn gọi là dòng hải lưu.

Đại dương thì rộng và sâu hơn biển. Biển là một khối nước nằm trên thêm lục địa và ra khỏi thêm lục địa là đại dương.

Năm đại dương
Năm đại dương trên Trái Đất nối liền với nhau thành khối nước mặn khổng lồ bao phủ đến 71% bề mặt hành tinh.

Nước biển dâng lên và hạ xuống hai lần mỗi ngày. Hiện tượng này được gọi là thủy triều, do lực hấp dẫn của Mặt Trăng gây ra và một phần tác động của Mặt Trời. Triều cường xảy ra khi Trái Đất, Mặt Trăng và Mặt Trời thẳng hàng. Khi đó, sự chênh lệch về độ cao sóng giữa triều cao và triều thấp là rất lớn. Triều nhược thì xảy ra khi Mặt Trời và Mặt Trăng nằm vuông góc nhau so với Trái Đất và sự chênh lệch này là tối thiểu.

Triều thấp
Triều cao

Cá voi xanh là loài động vật to lớn nhất từng sống trên Trái Đất. Chúng có thể dài đến 27 m với cái lưng có thể nặng bằng một chú voi.

Nhiều thế kỷ nay, cư dân Bắc Âu vẫn đánh bắt cá trích. Một đàn cá trích có thể có đến 10 triệu con.

Theo thần thoại Ireland, khi đang nấu con Cá hồi Trí thức, cậu bé Finn MacCool không may bị bỏng. Cậu liền mút ngón tay cho đỡ đau, và từ đó biết được mọi thứ trên đời.

CHÂU ÂU

Đại Tây Dương

Địa Trung Hải

Trong thần thoại Hindu, Manu là tổ tiên của loài người. Theo lệnh của Matsya, hóa thân đầu tiên của thần Vishnu, Manu đóng một con thuyền và cứu được các loài động thực vật cùng bảy nhà tiên tri trước trận đại hồng thủy.

Thủ đô New Delhi của Ấn Độ có dân số hơn 26 triệu người.

Shah Jahan, vị vua thứ năm của đế quốc Mughal đã cho xây dựng Taj Mahal năm 1632 bên bờ sông Yamuna ở Agra làm nơi yên nghỉ cuối cùng cho vợ mình, Sông Yamuna là nhánh lớn nhất của sông Hằng.

Theo thần thoại Hindu, nữ thần sông Hằng đã đưa nước thiêng chảy qua tóc của thần Shiva xuống mặt đất.

Thế kỷ 3 TCN, cá heo sông Hằng được Asoka Đại đế của đế quốc Maurya đặc biệt quan tâm và trở thành một trong những loài được bảo vệ đầu tiên trong lịch sử.

Sông Yamuna

Người ta cho rằng trên dãy Himalaya có người tuyết Yeti sinh sống.

NEPAL

Bên bờ sông Hằng có các bậc thang lớn gọi là ghats, nơi các tín đồ đạo Hindu thờ nữ thần sông Hằng. Họ gột rửa linh hồn mình bằng cách tắm rửa trên con sông thiêng. Khi qua đời, người theo đạo Hindu thường được hỏa táng và mang tro cốt rải trên sông.

Kathmandu là thủ đô của Nepal.

Đỉnh Everest là đỉnh núi cao nhất thế giới (8.848 m), nằm vắt qua biên giới giữa Nepal và Tây Tạng.

Để hạn chế ô nhiễm, một phiên tòa ở bang Uttarakhand đã trao cho sông Hằng các quyền lợi hợp pháp như một công dân. Từ đó, việc làm ô nhiễm dòng sông được coi như hành vi cố ý gây thương tích theo pháp luật.

BHUTAN

Sông Brahmaputra

BANGLADESH

Sông Padma

Thành phố Varanasi (hay Benares) bên bờ sông Hằng là một trong những thành phố lâu đời nhất thế giới. Các dấu vết định cư của loài người gần 4.000 năm trước đã được tìm thấy ở đây. Varanasi là một thánh địa quan trọng với nhiều đền, nhà thờ Hồi Giáo và bộ thuyết pháp đầu tiên và sáng lập Đức Phật giảng bài thuyết pháp đầu tiên và sáng lập Phật Giáo năm 528 TCN.

Sông Hằng

Một vài loài cá bơi theo đàn để tránh chúng lẫn nhau và xa đuổi kẻ địch.

Kolkata (Calcutta trước đây) nằm trên sông Hooghly, một con sông ở đồng bằng sông Hằng.

Sundarbans là rừng ngập mặn lớn nhất thế giới. Một phần khu rừng là một vườn quốc gia để bảo tồn loài hổ Bengal.

Vịnh Bengal

Sông Hằng được coi là trái tim của cuộc sống, văn hóa và truyền thống Ấn Độ. Con sông chảy theo hướng đông nam qua một lưu vực màu mỡ. Sông Hằng được tạo thành từ một số con sông bắt nguồn từ dãy Himalaya. Trong văn hóa Hindu, đầu nguồn của sông Bhagirathi cũng được coi là nguồn của sông Hằng. Từ trên núi, sông Hằng chảy đến thành phố Haridwar, một trong bảy thánh địa thiêng nhất của người theo đạo Hindu rồi đổ về Đồng bằng Ấn-Hằng. Sông Hằng hợp lưu với nhiều nhánh trên đường đi và đổ vào Vịnh Bengal qua một vùng đồng bằng rộng lớn.

Vạn Lý Trường Thành được xây dựng để bảo vệ để quốc Trung Hoa khỏi sự tấn công của các bộ tộc du mục thảo nguyên. Vạn Lý Trường Thành bao gồm nhiều đoạn tường thành với tổng chiều dài 21.196 km.

Bắc Kinh là thủ đô của Trung Quốc.

Vịnh Bột Hải

Thượng Hải, thành phố lớn thứ hai Trung Quốc có hơn 24 triệu dân. Đây cũng là thành phố cảng tấp nập nhất thế giới với hơn 700 triệu tấn hàng hóa được chuyên đi mỗi năm.

Sông Hoàng Hà

Đội Quân Bạt Nùng, khoảng 8.000 bức tượng được chôn dưới chân núi ở cửa Tân Thủy Hoàng, hàng đệ đầu tiên của Trung Quốc.

Cá tầm thìa Trung Quốc có thể dài đến 7 m nhưng nay có khả năng đã tuyệt chủng.

Địa thư là một hình thức thư pháp viết trên mặt đất, dùng nước và một cây bút lông lớn. Hình thức thư pháp này khởi phát trong những năm 1990 tại một công viên ở Bắc Kinh và ngày nay đã được phổ biến khắp Trung Quốc.

Theo Sơn Hải Kinh và Kinh Thư, vị vua huyền thoại Hạ Vũ (khoảng năm 2200 TCN) của Trung Hoa cổ đại có thể kiểm soát lũ lụt của sông Hoàng Hà bằng cách xây đập và đào kênh.

Sông Hoàng Hà từ trước đến nay thường xuyên gây lũ lụt, cướp đi sinh mạng của hàng triệu người và khiến nạn đói hoành hành.

Đập Tam Hiệp của Trung Quốc là một trong các công trình đập điện lớn nhất thế giới. Đập hoàn thành năm 2012, thủy điện sau khi khởi công, 1,24 triệu người đã được di dời đến nơi ở mới để lấy chỗ cho hồ chứa khổng lồ của công trình này.

Cá heo sông Dương Tử (baiji) từng được thờ cúng như là nữ thần của con sông.

Sông Dương Tử

Sông Hoàng Hà bắt nguồn từ Cao nguyên Tây Tạng ở tỉnh Thanh Hải, Trung Quốc và chảy nhanh qua các hẻm núi sâu để đến Cao nguyên Hoàng Thổ. Vì có màu nước vàng đục nên con sông được gọi là Hoàng Hà. Ở hạ lưu, sông chảy theo hướng đông qua các vùng đất thấp của Trung Quốc đến Hoàng Hải, một bộ phận của Thái Bình Dương. Dương Tử, hay Trường Giang, là con sông dài nhất châu Á và thứ ba thế giới sau sông Nile và sông Amazon. Một phần lớn của sông chảy qua các dãy núi Tây Tạng, rồi qua Đồng bằng sông Dương Tử, "vùng đất của sông và hồ". Sông Dương Tử có hơn 700 sông, suối chảy vào trước khi đổ ra Biển Hoa Đông gần Thượng Hải.

Hoàng Hải

TRUNG QUỐC

ẤN ĐỘ

MYANMAR

Sông Mekong

Các con sông Mekong, Dương Tử và Hoàng Hà đều bắt nguồn từ Tam Giác Nguyễn trên cao nguyên Tây Tạng, công viên vườn quốc gia đầu tiên của Trung Quốc.

Cá có thể đánh hơi dưới nước. Khi nước đi qua lỗ mũi vào cơ quan khứu giác, cá sẽ cảm nhận được mùi của thức ăn và các loại cá khác.

Cá có thể nghe. Chúng có một tai trong để giữ thăng bằng và tiếp nhận sóng âm.

Hai mắt của cá có thể di chuyển độc lập với nhau.

Trên Đồng bằng sông Cửu Long từng xảy ra những trận đánh ác liệt trong chiến tranh chống Mỹ cứu nước của nhân dân Việt Nam (1955-1975).

Sao biển chỉ sống ở biển và là động vật có xương. Hầu hết sao biển đều có năm cánh, nhưng một số có nhiều hơn. Cánh của sao biển có thể tự mọc lại.

Sông Mekong có hai phần: thượng lưu sông Mekong ở khu tự trị Tây Tạng và Trung Quốc; hạ lưu sông Mekong, từ tỉnh Vân Nam (Trung Quốc) đến cửa sông ở Biển Đông. Mekong là con sông dài nhất Đông Nam Á, chảy qua Trung Quốc, Lào, Thái Lan, Campuchia và Việt Nam. Sông bắt nguồn từ dãy Himalaya thuộc Tây Tạng, chảy xuống nhanh, sau đó chậm lại và mở rộng. Sông Mekong tạo thành biên giới tự nhiên giữa Lào và Myanmar, đồng thời là một phần biên giới giữa Lào và Thái Lan. Gắn thủ đô Phnom Penh của Campuchia, sông Mekong hợp lưu với Biển Hồ Campuchia. Từ đó, nó chảy qua miền nam Việt Nam và đổ ra bờ biển phía nam Thành phố Hồ Chí Minh qua một vùng đồng bằng rộng lớn. Tại đây, sông Mekong có tên gọi là sông Cửu Long.

Đồng bằng châu thổ sông Cửu Long ở miền nam Việt Nam có đất đai màu mỡ và là một trong những vựa lúa lớn nhất thế giới. Có rất nhiều chợ nổi họp ở nơi đây.

Vẽ đêm, cá mó tự bao bọc cơ thể với một lớp "kén" bằng chất nhầy để tránh các loài ký sinh và ăn mùi cơ thể khỏi kẻ săn mồi.

Hải sâm là loài động vật không xương sống di chuyển chậm. Một số loài hải sâm rất nhỏ bé, số khác lại có thể dài đến 3 m. Một số loài hải sâm còn có thể bán ra tơ dính để giữ chân kẻ thù và bỏ trốn.

ÂN ĐỘ

Loại cá da trơn lớn nhất thế giới sống ở sông Mekong. Chúng đang bị đe dọa tuyệt chủng.

Sông Mekong

Mọi của loài rùa mai mềm khổng lồ Cantor giống một lớp da. Loài động vật nhút nhát này sống ở các con sông và thường lặn xuống nước để tìm kiếm con mồi.

MYANMAR

TRUNG QUỐC

Hà Nội là thủ đô của Việt Nam.

VIỆT NAM

THÁI LAN

Bangkok là thủ đô của Thái Lan.

LÀO

Thành phố Hồ Chí Minh có tên cũ là Sài Gòn.

CAMPUCHIA

Biển Hồ Campuchia

Vịnh Thái Lan

Biển Đông

PHILIPPINES

Vịnh Bengal

Hàng triệu người ở lưu vực hạ lưu sông Mekong sống bằng ngư nghiệp.